

HANS LIND

Egenintresse och altruism Kommentar till Tullberg

I slutet av artikeln "Egenintresse, allmänintresse och det gemensamma bästa" (Tullberg [1995]) kan vi läsa:

"Ryggraden i demokratin är väljarnas upplysta egenintresse,..... Den altruistiska attityden har knappast gjort sig förtjänt av ytterligare uppmuntran."

Innan jag går in på en rad tolkningsproblem – och den utelämnade bisatsen! – vill jag peka på vad som kan tyckas vara ett motexempel.

Antag att Assar Lindbeck (AL) bor i en hyreslägenhet i Stockholms innerstad. Han vill som bekant att hyresregleringen avskaffas. Detta skulle dock leda till högre hyra för AL själv. ALs skäl för att vilja ta bort hyresregleringen är att marknaden då skulle fungera bättre och att många andra personers situation skulle förbättras. Kort sagt: I denna tänkta situation tycks ALs skäl för att vilja ta bort hyresregleringen vara altruistiskt.¹

Jan Tullbergs (JT) slutsatser kan tolkas som att vi bör vara skeptiska mot personer som använder altruistiska argument. Min spontana känsla är dock att ekonomer som AL i situationen ovan är värda lite extra beröm därför att de sätter sig över sina egna ekonomiska intressen.

Denna skillnad mellan JT och mig tror jag dock kan sammanhålla med att termerna egenintresse och altruism är långt ifrån entydiga.

HANS LIND, fil dr och civ ing, är verksam vid Avdelningen för bygg- och fastighetsekonomi, Kungliga Tekniska Högskolan i Stockholm.

Vad menas med egenintresse och altruism?

Under många år hade jag en kurs på Stockholms universitet där eleverna fick i uppgift att diskutera förhållandet mellan begreppen nyttomaximering och egoism. När de skulle redovisa sina svar fanns alltid två läger.

Det ena lägret sa att allt handlande är egoistiskt. När Moder Teresa ägnar hela sitt liv åt att hjälpa fattiga i Calcutta så måste hon få ut något av detta annars skulle hon inte välja att göra det. Hon föredrar detta liv och därför måste det ligga i hennes egenintresse att ägna sig åt det hon gör.

Det andra lägret sa att en egoist är en person som inte bryr sig om andra. Egoisten saknar hjärta, berörs inte av andras lidande och skulle aldrig kunna tänka sig att i det fördolda hjälpa andra. Hjälper egoisten andra är det för att själv dra ekonomisk fördel av hjälpen eller för att få ökad status.

Utifrån detta kan vi grovt identifiera följande olika tolkningar:

- Att agera utifrån *egenintresse-1* är att forma sitt liv efter egna preferenser, välja det liv som man tycker man får ut mest av, verka för det som skulle glädja en mest.
- Att agera utifrån *altruism-1* är att inte drivas av egenintresse-1.
- Att agera utifrån *egenintresse-2* är att

¹ Ska man argumentera för att de långsiktiga vinsterna i form av ökad ekonomisk tillväxt och därmed ökad inkomst för AL skulle överväga hyreshöjningen får man nog göra tämligen extrema antaganden!

agera utan att ta hänsyn till hur andra människor påverkas, att inte bry sig om hur andra människor har det.

- Att agera utifrån *altruism-2* är att i sina beslut ta hänsyn till hur andra påverkas och tex vara beredd att sänka sin materiella standard för att andra ska få det bättre.

När det gäller *altruism-2* handlar det naturligtvis om en flytande skala beroende på vilka människor som tas hänsyn till (familjen, klassen, den etniska gruppen, nationen etc) och exakt hur stor vikt som andras välfärd ges. Dessa "detaljer" lägger vi dock åt sidan här!

Eftersom jag inte ser någon konflikt mellan *altruism-2* och *egenintresse-1*, samtidigt som jag har svårt att föreställa mig vad en *altruist-1* egentligen är för person, skulle jag så här långt vilja säga att gruppen *altruister* antingen är en tom mängd (*altruist-1*) eller en delmängd av de som drivs av *egenintresse* (i betydelsen *egenintresse-1*).

Nu finns det emellertid ytterligare en distinktion och den antyds av den utelämnade bisatsen i citatet ovan. Meningen som helhet lyder:

"Ryggraden i demokratin är väljarnas upplysta *egenintresse*, inte den tarvliga kombinationen av *altruistiska* principer och nödtorftigt skylda privata förmåner." (Tullberg [1995, s 656]).

Vi skulle kunna fånga upp denna dimension genom att dela upp gruppen som drivs av *egenintresse-2* i två undergrupper:

- Att kännetecknas av *egenintresse-3* är att drivas av *egenintresse-2* och inte sticka under stol med detta.
- Att kännetecknas av *altruism-3* är att drivas av *egenintresse-2*, men argu-

mentera som om man drevs av *altruism-2*.

Jag har full förståelse för att JT är mycket skeptisk gentemot personer som hör till gruppen *altruist-3* ovan. Samtidigt har jag svårt att inte tycka om *altruister-2*, tex personer som Assar Lindbeck i exemplet ovan, dvs personer som är beredda att stödja förslag som de själva materiellt förlorar på, men som gynnar många andra och som ligger i linje med principer som personen ifråga starkt känner för. Ur detta perspektiv kan man säga att JT spolar ned barnet (*altruism-2*) med det badvatten (*altruism-3*) som det skulle vara skönt att vara av med. Samtidigt har JT naturligtvis rätt i att vi alla drivs av *egenintresse-1*.

Vilka bör vi vara skeptiska mot?

I den allmänna debatten argumenteras i regel med hjälp av rättvisepprinciper och med hänvisningar till att alla långsiktigt kan vinna ekonomiskt på vissa åtgärder. (Varför dessa argument utnyttjas är en fråga som förbigås här, men det tycks vara ett evolutionärt konkurrenskraftigt förhållande!) Enligt min mening bör vi särskilt kritiskt granska dessa argument om förslagen ifråga direkt gynnar personen ifråga, tex om en person som bor i Stockholms innerstad argumenterar för ett det är orättvist med marknadshyror, eller om en person med höga inkomster argumenterar för sänkt marginalskatt. I mer renodlade fall av *altruism-2*, där personen själv förlorar materiellt (eller i status och inflytande) på grund av åtgärden, är jag alltså inte riktigt lika misstänksam. Jag ser alltså inga goda skäl att generellt vara särskilt skeptisk mot den som använder argument som är *altruistiska-2*.

Referenser

Tullberg, J, [1995], "Egenintresse, allmänintresse och det gemensamma bästa", *Ekonomisk Debatt*, årg 23, nr 8, s 651-656.